

УДК 339.138

М. О. Базорка,

к. с-г. н., доцент кафедри маркетингу,

Дніпропетровський державний аграрний університет

І. А. Білоткач,

к. е. н., доцент кафедри маркетингу,

Дніпропетровський державний аграрний університет

МАРКЕТИНГОВІ СКЛАДОВІ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Стверджується, що прагнення України до інтеграції у світове господарство передбачає реформування всіх сфер народного господарства країни. Занепад сільського господарства не тільки стримує розвиток інших секторів аграрно-продовольчої системи України, а й залишається однією зі сфер найбільшого розміщення і вкладення обмежених господарських ресурсів.

Наголошується, що від розвитку агропромислового виробництва залежить продовольча безпека держави, а рівень і якість забезпечення населення продуктами харчування безпосередньо впливають на соціальне становище у суспільстві та здоров'я нації загалом. У моніторингу узагальнено основні проблеми та запропоновано напрями усунення перешкод розвитку ринку сільськогосподарської продукції.

It becomes firmly established that aspiring of Ukraine to integration in a world economy foresees reformation of all spheres of national economy of country. The decline of agriculture not only restrains development of other sectors of the agrarian-food system of Ukraine but also remains one of spheres of the most placing and investment of the limited economic resources.

It is Marked that food safety of the state depends on development of agroindustrial production, and a level and quality of providing of population foodstuffs directly influence on social position in society and health of nation on the whole. In monitoring basic problems are generalized and directions of removal of obstacles to market of agricultural produce development are offered.

Ключові слова: продовольчий ринок, продовольча безпека, моніторинг, споживання, ринковий попит, цінова політика.

Key words: food market, food safety, monitoring, consumption, market demand, price policy.

ВСТУП

Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України, тут виробляється 11—15 % валової продукції, 12—16 % доданої вартості, однак на галузі сектора припадає лише 3,7—5,0 % усіх інвестицій в економіку країни. Сільське господарство України разом з іншими складниками АПК забезпечує близько 30 % валового внутрішнього продукту, зайнятість майже третини працюючого населення, виробництво 95 % товарів масового вжитку, утримання сільської поселенської мережі з 15 млн жителів.

Вітчизняний аграрний сектор характеризується зосередженням основного виробництва сільськогосподарської продукції в особистих селянських господарствах. За підсумками минулого року, ними було вироблено 80% молока, 98% — картоплі, 86% — овочів, 85% — плодів і ягід. Переважна більшість селянських господарств виробляє надлишкову продукцію з метою подальшого продажу.

Сільські трудівники мають небагато варіантів продажу продукції. Одним із них є реалізація продукції самотужки на продовольчих ринках районних центрів або інших прилеглих міст. Але це пов'язано із додатковими витратами коштів та часу, які не завжди компенсуються отриманим від продажу результатом. Іншим варіантом є продаж продукції посередникам. Такі структури за зниженими цінами придбавають вирощений урожай або пропонують в обмін на інші продукти харчування чи товари повсякденного вжитку. При цьому існуюче співвідношення цін обміну далеко не на користь селян. Отже, вибір можливих варіантів збуту для власників товарної продукції невеликий. Проте і такі можливості все одно є кращими порівняно з тим, що за відсутності належних умов для тривалого зберігання ця продукція взагалі може зіпсуватися. Розв'язання таких проблем здебільшого полягає в розбудові та функціонуванні сучасної інфраструктури аграрного ринку, зок-

рема обслуговуючих кооперативів та оптових ринків.

З метою реалізації положень Закону України "Про оптові ринки сільськогосподарської продукції" був підготований проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку надання юридичній особі статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції", розроблені проекти наказу Мінагрополітики: "Про затвердження Порядку та складу Комісії з визначення місць розміщення інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції", "Про затвердження Типових правил роботи оптового ринку сільськогосподарської продукції", "Про затвердження Порядку надання Асоціації оптових ринків сільськогосподарської продукції статусу саморегульованої організації" та інші. Для формування мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції Міністерством аграрної політики проведено низку заходів. Зокрема, розроблено методичні рекомендації щодо створення оптових ринків сільськогосподарської продукції різних організаційних форм та щодо розвитку сільськогосподарської обслуговуючої (заготівельно-збутової) кооперації на базі оптових ринків сільськогосподарської продукції. Такі матеріали сприятимуть створенню мережі заготівлі, логістики та реалізації сільськогосподарської продукції повсякденного споживання: овочів, фруктів, молока та м'яса — за європейськими стандартами. Разом з тим, для прискорення розбудови оптових ринків сільськогосподарської продукції розроблено типові установчі документи (статути) оптових ринків різних організаційно-правових форм, типові договори учасників таких ринків. Тобто сформовано необхідну методичну базу для створення та функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Вирішення проблеми стійкого забезпечення споживчого попиту населення України характеризується підвищеним рівнем складності, тому що вона охоплює агропромислове виробництво, його ефективність, державну політику в цій сфері, демографічні умови, соціально-економічні умови формування ринків агропродовольчої продукції, динаміку грошових доходів та витрат населення, тенденції експортно-імпоротної діяльності тощо.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою наукових досліджень, висвітлених у цій статті, є аналіз складових формування продовольчого ринку України та моніторинг споживчого попиту населення на продукцію аграрного виробництва.

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ

В умовах кризового стану економіки України продовжується скорочення виробництва прак-

тично всіх основних видів продуктів харчування. Тому слід визначити ту критичну межу, за якою дестабілізується продовольча безпека держави, тобто споживання знижується нижче встановленого рівня, що впливає на здоров'є населення. На наш погляд, таким визначником можуть стати розроблені Українським НДІ гігієни харчування норми фізіологічного прожиткового мінімуму, які входять до складу мінімального прожиткового кошика. З розрахунку на душу населення за рік вони становлять: м'ясо і м'ясопродукти в перерахунку на м'ясо — 45,4 кг, риба і рибопродукти — 14,1, молоко й молочні продукти в перерахунку на молоко — 353,3 кг, яйця — 246,2 шт., олія — 7,1 кг, цукор — 26,8, хлібопродукти (хліб і макаронні вироби перерахунку на борошно, борошно, крупа та бобові) — 93,8, картопля — 90,1, овочі й баштанні — 106,8, плоди і ягоди — 61,3 кг.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, межа енергетичної насиченості раціону харчування, нижче якої починається голодування з незворотними фізіологічними змінами, дорівнює 1500 ккал за добу. Енергетична цінність середньодобового науково обгрунтованого раціону становить 2928 ккал. З розрахунку на душу населення за рік до його складу входять: м'ясо і м'ясопродукти в перерахунку на м'ясо — 80 кг, риба і рибопродукти — 20, молоко і молочні продукти в перерахунку на молоко — 380 кг, яйця — 290 шт., олія — 13 кг, цукор і кондитерські вироби — 38, хлібопродукти (хліб і макаронні вироби у перерахунку на борошно, борошно, крупа та бобові) — 101, картопля — 124, овочі і баштанні — 161, плоди і ягоди — 90 кг (За матеріалами УкрНДІ гігієни харчування).

Вирішення проблеми стійкого забезпечення споживчого попиту населення України характеризується підвищеним рівнем складності, тому що вона охоплює агропромислове виробництво, його ефективність, державну політику в цій сфері, демографічні умови, соціально-економічні умови формування ринків агропродовольчої продукції, динаміку грошових доходів та витрат населення, тенденції експортно-імпоротної діяльності тощо [1].

Ринковий попит формується як сумарний попит усіх споживачів. Залежно від споживачьких уподобань і доходів їхнє бажання та можливості придбати товар за однакових цін будуть відрізнятися. Ринковий попит — це сума індивідуальних попитів, що відповідають певному рівню цін. Інакше кажучи, це кількість товару, яку всі споживачі готові придбати за тими чи іншими цінами.

Ринковий попит, з одного боку, залежить від тих факторів, що впливають на індивідуальний попит, а з іншого — від самої кількості носіїв цього попиту, тобто від кількості споживачів (рис. 1).

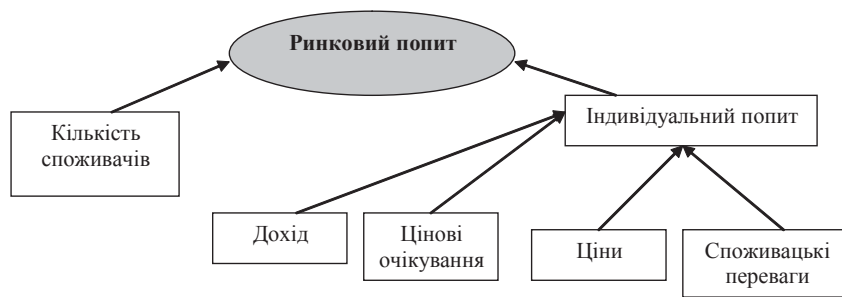

Рис. 1. Фактори ринкового попиту

На величину попиту, тобто на пересування точки по незмінній кривій попиту, впливає винятково ціна товару. Всі інші фактори, від яких залежить кількість товару, яку споживачі готові придбати, належать до нецінових. Їхня дія приводить до пересування самої кривої попиту на графіку вправо (збільшення попиту) чи вліво (зменшення попиту) [2].

До нецінових факторів ринкового попиту належать:

- зміна споживацьких переваг під впливом зміни потреб споживача, моди чи реклами;
- зміна цін на інші товари, зокрема товари-субститути чи товари-комплементи;
- кількість споживачів, які виходять на ринок цього товару;
- цінові очікування покупців;
- доходи споживачів.

У реальному житті жоден з перелічених факторів не діє відокремлено, у чистому вигляді. Вони переплітаються, утворюючи складну та суперечливу систему, але розуміння механізму дії кожного з них допомагає зрозуміти реалії економічного життя.

Основні тенденції, що характеризують обсяги виробництва зернових культур, представлена в табл. 1.

Ринок хліба та хлібобулочних виробів. За даними Держкомстату, індекс споживчих цін на хліб у січні-квітні 2010 року становив 105 % при індексі споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої 107,6 %. За даними Держцінінспекції, станом на 30 квітня 2010 року, порівняно з початком року, роздрібні ціни на масові види хліба

у підприємствах торгівлі зросли на: — хліб з борошна I сорту — на 3,5 % (з 3,44 до 3,56 грн. за 1 кг); — хліб житньо-пшеничний — на 3,3 % (з 3,38 до 3,49 грн. за 1 кг); — хліб з борошна вищого сорту (батон) — на 3,1 % (з 4,19 до 4,32 грн. за 1 кг). За цей період оптово-відпускні ціни на ці види хліба зросли на 3,3 — 3,7 %.

Основний вплив на зростання цін на хліб мало зростання цін на борошно, частка якого у структурі витрат на виробництво хліба становить в залежності від виду 40—45 %. Так, за даними Держцінінспекції, ціни на борошно, яке надходило на базові хлібопекарські підприємства, у січні-квітні 2010 року в середньому по Україні зросли: на борошно пшеничне вищого сорту — на 3,5 %; борошно пшеничне першого сорту — на 3,8 %; борошно пшеничне другого сорту — на 3,1 %; борошно житнє обдирне — на 2,0 %.

Оскільки необхідними складовими собівартості виробництва хліба є також інші фактори, на подорожчання хліба та хлібобулочних виробів вплинуло деяке підвищення цін на допоміжну сировину, збільшення транспортних витрат у зв'язку з підвищенням цін на паливно-мастильні матеріали, зменшення збитковості виробництва хлібобулочної продукції, а також зростання заробітної плати відповідно до прийнятого урядом рішення щодо підвищення її мінімального рівня.

Середньомісячна заробітна плата, нарахована на одного штатного працівника в хлібопекарській галузі, за січень-березень 2010 року становила 1950 грн., що на 2 % нижче рівня середньої заробітної плати за видами економічної діяльності всього по Україні (1993 грн.) та на 16 % — нижче середньої заробітної плати по промисловості (2312 грн.). Зазначене свідчить, що на сьогодні розмір заробітної плати працівників хлібопекарської галузі залишається нижчим від середнього по Україні та в промисловості.

Ринок соняшникової олії. За даними Держкомстату, індекс споживчих цін на олію у січні-квітні 2010 року становив 105,3 % при індексі

споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої 107,6 %. За даними Держцінінспекції, станом на 30 квітня 2010 року порівняно з початком року, у підприємствах торгівлі спостерігалось зростання середніх роздрібних цін на олію на 4,5 % (з 10,42 до 10,89 грн. за 1 літр). При цьому у квітні ц.р. відзначено зниження роздрібних

Таблиця 1. Обсяги виробництва основних зернових культур

Культури	Наявність у тис. т. станом на:		01.01.2010 у порівнянні з 01.01.2009	
	01.01.2010	01.01.2009	+, тис. т	у %
Зерно, всього	17319,4	20696,0	-3376,6	83,7
в т.ч. продовольче зерно	7139,1	6938,3	+200,8	102,9
Культури:				
Пшениця	7529,7	9882,5	-2352,8	76,2
в т.ч. продовольча	5430,6	5540,6	-110,0	98,0
Жито	735,8	519,1	+216,7	141,7
в т.ч. продовольче	593,5	331,4	+262,1	179,1
Ячмінь	3804,5	3045,5	+759,0	124,9
Кукурудза	3827,8	5446,8	-1619,0	70,3

цін з 10,91 до 10,89 грн. за 1 літр. У структурі собівартості олії соняшникової частка сировини (насіння соняшнику) становить 85 %, у зв'язку з чим ціни на олію соняшкову в основному визначають закупівельні ціни на насіння соняшнику. За даними інформаційних агентств (АПК-Інформ), закупівельні ціни на насіння соняшнику у квітні 2010 року коливалися в межах 2800—2950 грн./тонну (проти 2900—3100 грн./тонну на кінець минулого року) і зменшилися у порівнянні з початком року на 4,2 %. Оптово-відпускні ціни підприємств на олію соняшкову нерафіновану у квітні 2010 року склалися в межах 6200—6300 грн./тонну (проти 6650—6750 грн./тонну на кінець минулого року) і знизилися у порівнянні з початком року на 6,7 %.

Довідково: З початку 2009/10 маркетингового року (вересень 2009 — квітень 2010) зафіксовано зростання: закупівельних цін на насіння соняшнику — на 25 % (з 2300 до 2875 грн. за 1 тону); оптово-відпускних цін підприємств на олію соняшкову нерафіновану — зниження на 1 % (з 6300 до 6250 грн. за 1 тону); — роздрібних цін — зростання на 8 % (з 10,07 до 10,89 грн. за 1 літр).

Ринок цукру. За даними Держкомстату, індекс споживчих цін на цукор у квітні 2010 року становив 93,5 % при індексі споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої 99,4 %. За підсумками січня-квітня 2010 року індекс споживчих цін на цукор становив 121,4 % при індексі споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої 107,6 %. За даними Держцінінспекції станом на 30 квітня 2010 року порівняно з початком року, зростання середніх роздрібних цін на цукор становить 19,8 % (з 7,41 до 8,88 грн. за 1 кг). Починаючи з останньої декади лютого ц.р., роздрібна ціна на цукор на підприємствах торгівлі в середньому по Україні зменшилася з 10,18 до 8,88 грн. за 1 кг. Зниження роздрібних цін відзначено у всіх регіонах України, воно склало в середньому 13 %. Оптово-відпускні ціни виробників цукру, за даними НАЦУ "Укрцукор", починаючи з лютого ц.р., знизилися з пікового значення 6,20—8,50 до 5,90—6,80 грн. за 1 кілограм. Зниження оптово-відпускних цін склало в середньому близько 14 %. За даними регіонів, станом на 30 квітня 2010 року цукрові буряки посіяно на площі 455,2 тис. гектарів і прогнозується отримати їх валовий збір в обсязі 16,1 млн тонн, з якого буде вироблено понад 2 млн тонн цукру. Зазначеної кількості цукру буде достатньо для повного забезпечення потреб внутрішнього ринку, яка на 2010/2011 маркетинговий рік складає 1892 тис. тонн.

Нинішній стан, у якому знаходиться сільське господарство та інші галузі агропромислового комплексу України, коли задоволення потреб населення стало уже не галузевою, а соціально-еко-

номічною проблемою, вимагає обґрунтованого визначення стратегічних напрямів здійснення аграрної реформи і політики, призупинення спаду і забезпечення нарощування обсягів виробництва, відновлення внутрішнього і зовнішнього ринків продовольства, проведення соціально-економічних перетворень на селі [3].

До основних з них належить забезпечення продовольчої безпеки країни, підвищення платного попиту населення, забезпечення соціально-економічного захисту вітчизняних товаровиробників, формування внутрішнього ринку продовольства та відтворення трудових ресурсів.

Фонд споживання продукції харчування визначається з урахуванням прогнозованої чисельності постійного населення України та споживання на душу населення, рівень якого обґрунтовується на основі динаміки фактичних показників за останні роки та можливих прогресивних змін у структурі споживання продукції з метою наближення до раціональних норм.

Як відомо, завершальною фазою суспільного відтворення є споживання вироблених продуктів. Споживання — це процес задоволення потреб. Поняття "споживання" та "потреби" не ідентичні. На величину частки задоволення потреб, з одного боку, впливає рівень розвитку матеріального виробництва, з іншого — грошові прибутки населення.

Маркетинг споживчого ринку продовольчих товарів є важливою складовою частиною агромаркетингу, в той же час він являє собою самостійну систему, куди входять закономірності прояву, формування, розвитку і задоволення сукупних індивідуальних потреб в продовольчих товарах в процесах виробництва, обміну і споживання продуктів харчування з метою задоволення потреб окремих особистостей і суспільства в цілому.

Специфіка маркетингу як інструмента споживчого ринку продовольчих товарів полягає у наступних факторах:

- особливості продуктивних сил і виробничих відносин в аграрному виробництві і споживчого ринку продовольства;
- своєрідність комплексу індивідуальних потреб в продовольстві і зумовлені цими потребами "соціальні моделі" споживача;
- специфіка продуктів харчування у порівнянні з іншими ринковими товарами;
- роль маркетингу в забезпеченні продовольчої безпеки окремих регіонів.

У зв'язку з цим необхідне формування нової стратегії у виробництві і збуті продовольчої продукції, на основі розширення міжрегіональних зв'язків з одночасним вдосконаленням внутрішніх національних ринків, підвищення якості агропродовольчої продукції і активізації зв'язків із спо-

живачами в структурі нових ринкових організаційних формувань. Формування ринкових організаційних структур і формувань органічно поєднане з переорієнтацією економічної стратегії господарської діяльності підприємств на організацію ефективного збуту сільськогосподарської продукції з одночасним нарощуванням обсягів реалізації і одержання на цій основі стійкого прибутку. Це потребує, в свою чергу, створення економічної концепції і економічних критеріїв інтеграції підприємств переробної промисловості і виробників сільськогосподарської сировини.

Розподільча система як кінцева стадія виробництва і постачання продуктів харчування до споживачів є індикатором попиту і пропозиції на ринку. Надання всім учасникам оптового продовольчого ринку рівних можливостей для пропозиції своєї продукції і створення умов для конкуренції дає можливість виявити ринкову вартість товару і забезпечити розподіл доходів [4].

За роки економічної реформи в Україні виникли кардинальні зміни в розподілі доходів і національного багатства країни між різними верствами населення. Кризові явища в системі розподілу доходів є відображення загального трансформаційного кризового стану в економіці. В структурі грошових доходів на оплату праці припадає 48,3%, пенсії та всі види допомоги, а також стипендії — 29,7%. В структурі витрати на купівлю товарів і послуг припадає 70,1%.

Велика питома вага затрат на продовольство в країнах Центральної і Південної Європи: Румунії — 58%, Болгарії — 54, Литві — 52, Латвії — 39, Польщі — 35, Чехії — 31, Естонії -30%. Тільки в Угорщині і Словенії питома вага затрат на продовольство у всіх видах затрат наближається до середньої по країнах ЄС — 15 (18) % і складає відповідно 24 і 23%.

В результаті проведених економічних реформ в Україні виникла поляризація доходів з різким поділом населення на високодоходні і низькодоходні групи, з великим скороченням середнього про шару населення.

Не дивлячись на значні зміни структури доходів населення, реальна заробітна плата в Україні залишається головним і практично єдиним компонентом доходу сімей у основної частини населення (у країнах з розвинутими ринковими відносинами заробітна плата складає біля 40% від особистих доходів).

Зниження доходів у більшій частини населення привело до різкого скорочення попиту, особливо на товари довгострокового користування, якісні продукти і послуги, скорочення наукоємних виробничих систем, що відображається на рівні інвестиційних процесів у національній економіці.

За умов, що склалися, актуальним є дослі-

дження процесів і факторів, що формують споживчий попит населення України, з метою задоволення основних життєвих потреб громадян в продуктах харчування. З іншого боку, діючи на сучасному етапі система формування споживчого кошика, що є основою мінімального прожиткового мінімуму, потребує суттєвих змін, назріла також необхідність у державній розробці і фактичному застосуванні територіальних варіантів споживчого кошика з врахуванням соціальних факторів.

Оснoвне завдання державного регулювання розвитку агробізнесу полягає в реалізації соціально-економічної політики держави у сфері виробництва, розподілу і реалізації продовольства в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни та збереження екологічної рівноваги навколишнього середовища

Регулювання агробізнесу з боку суб'єктів ринкової інфраструктури має забезпечувати ринкові умови розвитку аграрного підприємництва, зокрема формування ринків засобів виробництва та широкого вибору фінансових інструментів для їхнього придбання, фінансово-кредитну підтримку та інформаційно-консультаційне забезпечення суб'єктів агробізнесу, страхування ризиків підприємницької діяльності. Саморозвиток і саморегулювання підприємницьких структур агробізнесу спрямовані на забезпечення їхньої прибуткової діяльності та самофінансування, через реалізацію таких заходів, як проведення маркетингових досліджень продовольчих ринків, оновлення асортименту продукції; складання бізнес-планів; налагодження вертикально-інтегрованих зв'язків між суб'єктами продовольчого ринку; оцінка ризиків підприємницької діяльності. Метою регулювання продовольчого ринку з боку споживачів та громадських організацій є захист прав споживачів і гарантування безпеки продуктів харчування для їх здоров'я і життя. Особливості формування організаційно-економічного механізму розвитку агробізнесу в Україні значною мірою зумовлюються характером перехідного періоду: інфляцією, дефіцитом державного бюджету, відсутністю сприятливого ринкового середовища; браком інвестиційного та кредитного забезпечення; спадом виробництва; негативною демографічною ситуацією; низьким рівнем реальних доходів і недостатньою соціальною захищеністю населення [5].

Найзагальнішими критеріями забезпеченості продовольчої безпеки регіону, на нашу думку, можуть бути:

1) відповідність рівня і структури кінцевого споживання продуктів харчування раціональним фізіологічним нормам здорового харчування. Даний критерій характеризує економічну і фізичну

доступність продовольства населенню регіону;

2) наявність виробничого потенціалу сфер аграрного виробництва, достатнього для виробництва основних (життєво важливих) продуктів харчування в обсязі й асортименті, який дає змогу виконати вимогу п. 1 при безпечному рівні регіонального експорту-імпорту продовольства. Цей критерій характеризує необмежену в часі здатність аграрного виробництва регіону підтримувати продовольчу забезпеченість і гарантувати захист від зовнішніх загроз продовольчій безпеці. Наявність і стан природних ресурсів сільськогосподарського призначення, що є необхідною умовою сталого відтворення в аграрного сектора, так само повинні бути відображені у складі даного критерію [6];

3) відповідність обсягів і структури експорту-імпорту продовольства безпечному для даного регіону рівню, що визначається можливостями економічно доцільного виробництва основних (життєво важливих) продуктів харчування в регіоні. Даний критерій безпосередньо встановлює безпечне співвідношення внутрішньорегіонального виробництва і міжрегіональної торгівлі;

4) відповідність якості і безпеки продовольства вимогам санітарно-гігієнічних екологічних і епідеміологічних стандартів здорового харчування. Даний критерій характеризує вимогу дотримання якості продовольства для забезпечення продовольчої безпеки.

ВИСНОВКИ

В умовах кризового стану економіки України продовжується скорочення виробництва практично всіх основних видів продуктів харчування. Тому слід визначити ту критичну межу, за якою дестабілізується продовольча безпека держави, тобто споживання знижується нижче встановленого рівня, що впливає на здоров'я населення.

Спільна дія негативних тенденцій у продовольчому виробництві складає загрозу так званого "системного відриву" України від технологій, яка надалі переросте у структурно-галузеву й інституційну несумісність і стане перешкодою на шляху інтеграції України до світогосподарської системи. Уже сьогодні Україна відчуває зростаючий опір просуванню своїх товарів і послуг на зовнішні ринки і втрачає позиції в зовнішньоекономічній сфері. За таких умов головним чинником вироблення ефективного механізму розвитку національного аграрного бізнесу, формування в ньому технологічно досконалого, екологічно безпечного та високопродуктивного виробничого потенціалу є, на наш погляд, радикальне вдосконалення взаємозв'язків між промисловістю, яка забезпечує аграрний сектор необхідними засобами й предметами праці та переробляє сільськогоспо-

дарську сировину (продукцію), і безпосередньо сільським господарством як специфічною галуззю економіки.

Інфраструктура ринків сільськогосподарської продукції і продовольства в цілому та її елементи торговельного, виробничого, фінансово-кредитного призначення потребують клопіткої роботи для розвитку й удосконалення. Без цього не можна розраховувати на нормальне функціонування власне ринку, тобто на відлагодженість і стабільність процесу купівлі-продажу товарів у обсягах і асортименті, які задовольняли б потреби суспільства.

Однією з невідкладних умов подальшого розвитку агробізнесу в Україні є цілеспрямована політика захисту внутрішнього продовольчого ринку.

Для ефективного механізму розвитку бізнесу, зокрема аграрного, в суспільстві повинен сформуватися авторитет підприємницької діяльності. Водночас досягти успіху неможливо, якщо не буде спільних зусиль уряду і підприємств. Оптимальний розвиток агробізнесу досягається поєднанням ринкового механізму та державного регулювання. У даний час в Україні відсутня довгострокова стратегія щодо розвитку аграрного бізнесу. Значним стримувальним чинником у розвитку агробізнесу є недосконалість нормативної бази. Невиправдано було б стверджувати, що законодавча база аграрних реформувальних відпрацьована достатньо і діє безвідмовно.

Література:

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: інформ.-аналіт. зб./ За ред. П.Т. Саблука [та ін.]. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — Вип. 6. — 764 с.
 2. Бугіль С.Я. Організаційні особливості агропромислової інтеграції/ С.Я. Бугіль // Вісник Львів. держ. аграр. ун-ту: Економіка АПК. — 2004. — № 9. — С. 496—500.
 3. Гриненко С.П. Логістичний напрям розвитку інтегрованих формувань в агробізнесі / С.П. Гриненко // Економіка АПК. — 2007. — № 9. — С. 132—136.
 4. Губенко В.І. Реалізація експортного потенціалу АПК України в умовах глобалізації світової економіки / В.І. Губенко // Економіка АПК. — 2005. — № 10. — С. 124—129.
 5. Кристальний О.В. Формування системи державної підтримки розвитку агропромислового виробництва в Україні // Економіка АПК. — 2005. — № 7. — С. 8—14.
 6. Ситник В.П. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні / В.П. Ситник // Економіка АПК. — 2006. — № 2. — С. 19—29.
- Стаття надійшла до редакції 10.05.2011 р.*